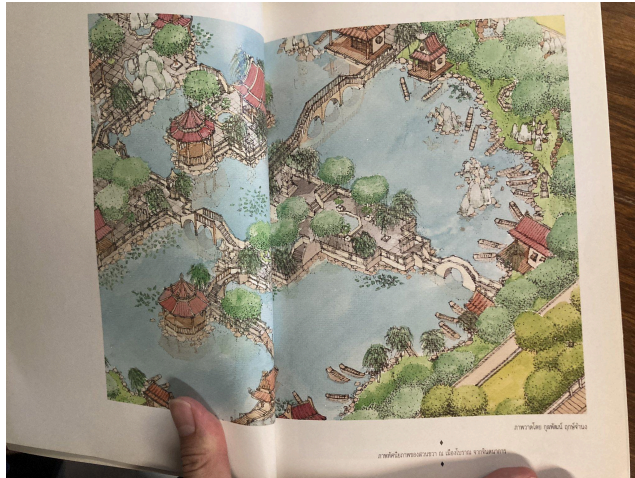

[รวบรวมเอกสารที่กล่าวถึงความสัมพันธ์ของ เจ้าอนุวงศ์และ๒]

หมายเหตุ: สองคนนี้เกิดปีเดียวกัน และมีข้อสันนิษฐานว่า**อาจจะ**มีชื่อเล่นว่า “ฉิม” เหมือนกัน เคยอยู่
กรุงเทพด้วยกันคาดว่าตั้งแต่ปี 1779 (เวียงจันทน์แพ้น โดนพม่ามาจน) ถึง 1795 (เจ้าอนุได้เป็นอุปราชเวียง
จันทน์) รวมประมาณ 16 ปี

Timeline A.D. (ปีอาจไม่ตรง ชอร์สจดไม่เหมือนกัน เดี่ยวขอไปแฟคเชคอีกทีไม่รู้ตอนจดเมามัย555)

	๒	เจ้าอนุ
เกิด	1767/1768 อัมพวา สมุทรสงคราม อาณาจักรอยุธยา (ขุนนาง)	1767/1768 เวียงจันทน์ (ราชวงศ์)
มาอยู่สยาม		1779(11)
เป็นเจ้าชาย	1782(14)	
เป็นอุปฮาด		1795(27)
ครองราชย์		1805(37)
ครองราชย์	1809(41)	
เสียชีวิต	1824(57) กรุงเทพ	

เสียชีวิต		1828-9(60-61?) กรุงเทพ ฝังลาระบุว่า 25-26 ม.ค. 1829 ไทยระบุ 20+ ม.ค. 1829 ต่างชาติระบุ 26 ก.พ. 1829
-----------	--	---

หลักฐานร่วมสมัย

ร่างตราเมืองเวียงจันทน์ ค.ศ.1819

[พระราชวิจารณ์ จดหมายเหตุความทรงจำ \(252\)](#)

กรมหลวงดำรงไปค้นได้ร่างตราขึ้นไปถึงเจ้าอนุเวียงจันทน์ ว่าด้วยเรื่องทำสวนนี้ มีข้อความเลียดล่อไพร่เพราะดีมาก ควรจะเห็นได้ว่าเป็นพระกระแสพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รับสั่งเรียงเอง ไม่ใช่เจ้าพระยาอภัยภูธรแต่งเป็นแน่ ต้องเป็นผู้ที่ได้คัดแลได้เห็นงานแล้วจึงจะเรียงลงได้ เพราะราวกับบทละคร เห็นว่าไมยวณิกจึงได้คัดลงไว้ในคำบรรยายนี้ทีเดียว

ร่างตราเมืองเวียงจันทน์

“๑ ให้พระราชทานแผนที่ อย่างสละอย่างเก่ง สิ่งของขึ้นไปให้เจ้าเวียงจันทน์ ณ ปีเถาะเอกศกศักราช ๑๑๘๑

หนังสือเจ้าพระยาจักรีมาถึงเจ้าเวียงจันทน์ ด้วยทรงพระกรุณาตรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ให้ชุดสระและปลูกพระที่นั่งท่าเกษมในพระราชวังเป็นที่ทรงประพาศสมยาพระไทย และซึ่งเจ้าเวียงจันทน์ได้ลงไปช่วยทำการชุดสระครั้งก่อนนั้นเห็นยังคับแคบอยู่ บัดนี้ให้ขยายกำแพงพระราชวังด้านใต้ออกไปอีก จึงให้ชุดสระประจบสระเก่าต่อลงไป โดยยาวแลกว้างรังวัดได้ ๓ เส้น ๔ วา กว้าง ๒ เส้น ๘ วา ทรงพระราชดำริห์เทียบที่เป็นเกาะใหญ่เกาะเล็ก ลงเขื่อน กรอรั้ว ทำพระที่นั่งเก่งจีนแลตึกอย่างฝรั่งขึ้นอีกเป็นอันมาก หว่างเก่งหว่างตึกนั้น ให้ปลูกต้นไม้มีดอกมีผล เอนชายออกไปตามขอบสระร่มแสงแดด ให้เอาศิลาแท่งใหญ่เล็ก มาทำเป็นมอเป็นแหลม แลหาดปิดบังรื้อเขื่อนเสียสิ้น ในท้องสระนั้นปลูกด้วยอิฐใหญ่ ให้น้ำใสสะอาด ปลูกบัวหลวงบัวเผื่อนที่ชายแหลมชายหาดทุกแห่ง แล้วเลี้ยงปลาสารพรรณ เวลาเช้าเวลาเย็นเสด็จออกพระที่นั่งเก่ง ไปริยเข้าดอกบัวเสด็จลงพระแท่นศิลาใตร่มต้นไม้บัง ทรงไปริยเข้าดอกพระราชทานปลาทั้งปวง ทอดพระเนตรนกโนรีสีดวาแขกเต้ากระดิว ซึ่งแขวนไว้ที่กิ่งไม้ นกเป็ดน้ำ นกคืบแคลอยเล่นน้ำอยู่ อันนกกอนกกว่านี้ก็เลี้ยงปล่อย เลี้ยงแขวนไว้ในสวนเป็นหลายชาติ แลซึ่งทรงพระราชดำริห์สร้างพระที่นั่งเก่ง ชุดสระไว้ในพระราชวังทั้งนี้ เพื่อจะให้พระวงษานุวงศ์ฝ่ายใน เป็นที่ประพาศเล่น ด้วยมิได้ไปเห็นภูเขา แลธารน้ำแห่งใด แล้วจะได้ดูสติปัญญาข้าราชการ ซึ่งเป็นช่างช่างจะไว้ฝีมือ ช่างจำหลักช่างเขียน ช่างปั้น ช่างปูน ช่างปากไม้ ช่างต้นไม้ ไทยจีน ให้เป็นพระเกียรติยศ ปรากฏไปในแผ่นดิน แล้วก็เป้นพระราชกุศลอยู่อย่างหนึ่ง ครั้นถึงเทศกาลผลไม้ชุกชุม ก็ทรงพระราชศรัทธา ให้อาราธนาพระราชาคณะเข้าไปรับพระราชทานฉันในพระที่นั่งเก่งตามขอบสระ พระราชาคณะก็รับพระราชทานฉันปียฉันหันได้มากกว่าฉันที่อื่น เพราะได้ดูฝีมือช่างซึ่งทำไว้นั้น แลโปรดให้พระเจ้าลูกเธอ หลานเธอ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยที่สนิท ๆ เข้าไปพวยเรือเที่ยวชมเล่น พระราชทานเลี้ยงดูตั้งนี่เนื่อง ๆ ถ้าเทศกาลตรุษสงกรานต์ เข้าพระวษาสารทออกพระวษา วันวิสาขบูชาเพ็ญเดือน ๑๑, เดือน ๑๒ ก็ทรงพระราชศรัทธาให้เชิญพระพุทธรูปแก้วผลึก แลพระบรมสารีริกธาตุ ไปสถิตย์ไว้ในพระที่นั่งเก่งคงคาสวรรค์ กระทำการสมโภชพร้อมด้วยพระบรมวงษานุวงศ์ฝ่ายใน ภรรยาข้าทูลลอองผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าไปร้องศักระวาดออกสร้อย มโหรีเพลงเครื่องท่อน มอญทแยสรพการมโหรีศพต่าง ๆ ให้แต่งเก่งตั้งเครื่องแก้วแขวนโคมแก้ว โคมแพรหลายอย่าง ตามสักการบูชาพระบรมธาตุ ครั้นละสามคืนบ้างสี่คืนบ้าง แลเมื่อเพ็ญเดือน ๑๒ ปีเถาะเอกศกนี้ พระยานครลำปาง พระยาน่านลงไปเฝ้าทูลลอองณกรุงเทพ ฯ ก็โปรดให้พาบุตรภรรยาเข้าไปเที่ยวชมพระที่นั่งเก่ง ซึ่งตกแต่งแลการมโหรีศพสมโภชสิ้นทุกคน ถ้าเทศกาลแต่งเก่ง แลเลี้ยงดูข้าทูลลอองครั้งใด ก็มีพระราชหฤทัยคิดถึงเจ้าเวียงจันทน์ทุกครั้ง ด้วยมิได้ลงไปเห็น จึงโปรดให้ถ่ายอย่างเปนแผนที่สระที่เก่งเก่าใหม่พระราชทานขึ้นมาให้เจ้าเวียงจันทน์ดูพอเป็นสำเนาพาลาง ถ้าเจ้าเวียงจันทน์ว่างราชการเมืองเมื่อใด จะลงไปเฝ้าทูลลอองณกรุงเทพ ฯ ก็ให้พาบุตรภรรยาไปเฝ้าคร กับให้พาพายุ

แลกเขาक्रमลงไปด้วยจะได้เล่นตามสบายใจ อันเรือสำหรับพายเล่นแลกั้งไม้ที่นำแขวนนกนั้น มีอยู่เป็นอันมาก

หนังสือมาวัน ๖ เดือน ๒ ขึ้น ค่ำ ๑ จุลศักราช ๑๑๘๑ ปีเถาะเอกศก

วัน ๖ เดือน ๒ ขึ้นค่ำ ๑ ได้ส่งตรานี้ให้เจ้าราชบุตร แต่งให้ท้าวเพี้ยถือขึ้นไปส่งให้เพี้ยเมืองกลางแล้ว"

เอกสารเวียดนาม ปี1792

แคปจาก Paths to Conflagration - Mayoury Ngaosyvathn and Pheuipanh Ngaosyvathn
ระบุว่าเจ้าอนุวงศ์มีอีกนามว่า "Chau Chim" (จิม? สิม?) ไม่น่าจะเกี่ยวข้องกับที่ชื่อเล่นเดียวกับร.2ไหม แต่
คุณสุเจนสงสัยว่าเกี่ยว

⁹ Tran Van Quy reports the following letter of October 1792 from "Chau Chiem, youngest brother of the king of Vientiane" addressed to "Do doc Dinh Nhat" (royal delegate of the Tay Son and governor of the province of Nghê-An). The "Chau Chiem" referred to in the letter by the Tay Son official is none other than Anou himself, since in his letter he says he is one of the three brothers, including the king of Vientiane, and he is the youngest. As a matter of fact, Siribunyan had only three sons: Nanthasen, Inthavong, and Anou. At the time of intercourse with the Tay Son, Anou was twenty-five years old. It is possible that "Chiem" was a nickname he picked up when taken prisoner in Bangkok, where he might have been called by his Siamese peers "Chim," the cadet. This would be rendered "Chiem" in Vietnamese Nom. "Chau" is a Lao word for prince. It seems that the Thai never knew of Anou's link with the Tay Son. The proposed repatriation of the Lao forced to settle in Siam was a politically sensitive issue under the reign of Nanthasen and Anou, and was a major cause of the 1827 conflict. The body of the letter follows here:

"The last time, I commanded Phia-Chan-the-pha, Phia Man kha-thi to escort Phoc-na-khi to report to your excellency that the kingdom of Vientiane has been invaded by the Siamese.

"The king, secluded in the capital, was embarrassed and denied all initiative and action. He told me to take command of the affairs of the kingdom [resisting the Siamese] in the mountainous region of Phac-bat . . . Your Excellency has dispatched eight soldiers from the post of Quy Hop to bring us a written ordinance with four dragon robes, four turbans, two skirts, and four gift boxes. We three brothers and Xam-pha-mat agree with all the content of your letter. We are very happy with it. And I have been charged to come and pay homage to

your excellency. But actually, I am in charge of the affairs of the kingdom. If I come in person to pay homage to your excellency in Vietnam, Siam will certainly know of it. And the Siamese undoubtedly will behead our parents, our women and our children, and will massacre our compatriots.

"Thus, for instance, we dare not use the costumes with dragon insignia and the turbans you have bestowed on us for fear of being killed by the Siamese.

"For the same reason, the correspondence your excellency addressed to us, if unveiled by the Siamese, will create problems [for us].

"Concerning your detachment camping at Tr n Ninh, we beg you to withdraw it. For if you stay there, the Siamese will force the king of Vientiane to launch a battle, and that would be disloyal to the court of Vietnam. To keep faith, I have given orders to my delegates to take an oath with your excellency in my personal name.

"As a big-brother country, may Vietnam demonstrate its fraternal affection for us as in the past and come to our aid for the repatriation of our parents, brothers, wives and children detained in Siam.

"We beg the great army of Vietnam to come and defeat the Siamese. If it should arrive by the direction of Ch u Ba-Dong, it is I, present at Ph c-b t, who will go to meet it. If it comes by the direction of L c Ho n through . . . , it will be received and escorted by the chief of L c Ho n and X m-pha-m t. In the direction of M ang . . . Ba-Dong, the escort is confided to Th c . . . B n who will organize passage through the Mekong.

"The movement from Tr n Ninh toward Vientiane is, for mercy's sake, to be postponed, since the king of the Kingdom of Vientiane is still there. Should he be pushed by the Siamese to attack you, it would be dishonest to Vietnam.

"The promptest arrival of the great army is very desirable. The twelfth lunar month is the most favorable time.

"By written ordinance, you should inform me about the date and directions of the great army's arrival so I can make preparations to receive it.

"Lao and Siamese can be easily confounded in battle. I ask you to promulgate signals particularly distinct to avoid any trouble . . . "

The royal delegate of the Tay Son answered with a letter to Ch o Chiem and the village chiefs of the kingdom of Vientiane, on December 22, 1792:

"Today I charge the commander of Quy Hop, Lang Nhat Hau, to lead thirty pioneers to gather intelligence in the field about the Siamese situation to create a plan of attack. Afterward the great rear-guard will follow them.

"Our resolution is to annihilate the foreign invaders so that the countries of your kingdom can become tranquil, as formerly.

"Once these pioneers have arrived at their destination, take care to feed them correctly. Therefore, [you should] prepare provisions and money for the great army.

"And then, you will send men to cooperate with Lang Nhat Hau to prepare a path of attack by this way by the back [probably in the direction of Si ng Khu ng-Vientiane]

"Let's deploy all of your efforts for this challenging campaign, for your native lands to rekindle their fire, and for your hamlets and villages to recover the prosperity of the time of your ancestors. I have faith and confidence in you." *Tr n V n Quy* (1988), pp. 11-12.

หลักฐานยุคหลังจากสมัยนั้น

พระราชพงษาวดาร กรุงรัตนโกสินทร รัชกาลที่ ๒ : เรื่องสวนขวา

กรมพระยาดำรงราชานุภาพ

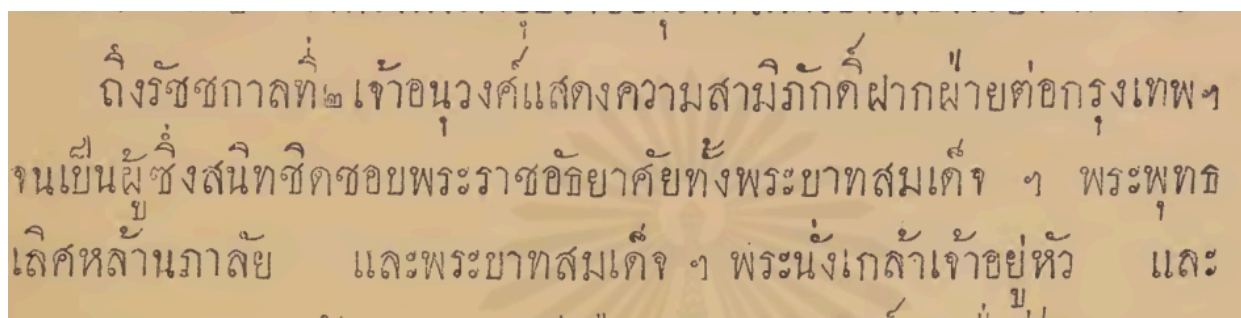
ฉบับพิมพ์ครั้งแรก ปีมโรงฉลุศก พ.ศ. ๒๔๕๙

<https://vajirayana.org/%E0%B8%9E%E0%B8%A3%E0%B8%B0%E0%B8%A3%E0%B8%B2%E0%B8%8A%E0%B8%9E%E0%B8%87%E0%B8%A9%E0%B8%B2%E0%B8%A7%E0%B8%94%E0%B8%B2%E0%B8%A3-%E0%B8%81%E0%B8%A3%E0%B8%B8%E0%B8%87%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%95%E0%B8%99%E0%B9%82%E0%B8%81%E0%B8%AA%E0%B8%B4%E0%B8%99%E0%B8%97%E0%B8%A3-%E0%B8%A3%E0%B8%B1%E0%B8%8A%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A5%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88-%E0%B9%92/%E0%B9%95%E0%B9%96-%E0%B9%80%E0%B8%A3%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A3%E0%B9%89%E0%B8%B2%E0%B8%87%E0%B8%AA%E0%B8%A7%E0%B8%99%E0%B8%82%E0%B8%A7%E0%B8%B2>

เรื่องสร้างสวนขวาซึ่งกล่าวมา ที่ปรากฏว่าถึงทรงหาหรือเสนาบดีเห็นชอบตามพระราชบริหารแล้ว จึงกะปัน
นำที่ให้พระราชวังขานวงษ์แลข้าราชการช่วยกันจัดการก่อสร้างตกแต่ง ดังนี้ ถ้าผู้อ่านเข้าใจว่าการสร้างสวนขวา
เป็นแต่เพียงสร้างที่ประพาศเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถเท่านั้นแล้ว ก็น่าที่จะรู้สึกประหลาดใจ ความจริง การที่
สร้างสวนขวานั้น เกี่ยวแก่ราชการบ้านเมืองเป็น ๒ ประการ มีปรากฏในท้องตรา^[๑] ที่ได้โปรดให้มีขึ้นไปถึงเจ้าอนุ
ซึ่งเป็นเจ้านครเวียงจันทน์อยู่ในเวลานั้น กล่าวในท้องตราถึงเรื่องสร้างสวนขวานั้น ว่าจะให้ปรากฏพระเกียรติยศ
สืบไปในแผ่นดินประการ ๑ จะดูสติปัญญาข้าราชการซึ่งเป็นช่างให้ทำการไว้ฝีมือประการ ๑ ควรจะอธิบายไว้ในที่นี้
ว่าเกี่ยวข้องกับราชการอย่างไร

ประชุมจดหมายเหตุเรื่องปราบกบฏเวียงจันทน์

อำมาตย์โท พระยาสาภักกิจประมวญ (ม.ล.แปลก เสนีวงศ์) พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ เจ้าจอมมารดา
หม่อมราชวงศ์แสง รัชกาลที่ 4 ณ เมรุวัดเบญจมบพิตร เมื่อปีมะเมีย พ.ศ. 2473
https://digital.library.tu.ac.th/tu_dc/frontend/Info/item/dc:133

บันทึกออกกัสดัส ฟรีดริค กุตสลาฟฟ์ มิชชันนารีชาวเยอรมัน สมัยรัชกาลที่ 3
รวมเรื่องแปลหนังสือและเอกสารทางประวัติศาสตร์ ชุดที่ 1

(ถ่ายมาจากเล่ม “กบฏไพร่ ข่าเจือง”)

ออกัสตัส ฟรีดริค กุตสลาฟฟ์ มิชชันนารีชาวเยอรมันที่เข้ามาเผยแผ่
คริสต์ศาสนานิกายโปรเตสแตนต์ในสมัยรัชกาลที่ ๓ กุตสลาฟฟ์ได้มี
โอกาสพูดคุยและพบเห็นสภาพของคนลาวและคนข่าที่ถูกกวาดต้อนเข้า
มา เกี่ยวกับเหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างกรุงเทพฯ กับเวียงจันทน์
พระเจ้าอนุวงศ์ กุตสลาฟฟ์เสนอข้อมูลตามที่ได้จากการพูดคุยสอบ
ถามจากคนลาวเองว่า พระเจ้าอนุวงศ์และชาวเวียงจันทน์ไม่ได้เป็น “กบฏ”
ต่อกรุงเทพฯ สาเหตุที่ยกทัพล่วงเข้ามาก็เพื่อที่จะปราบปรามชนชั้นนำ
ท้องถิ่นในแถบที่ราบสูงโคราช กล่าวคือ

“...ชาวสยามได้ใช้อุบายทุกวิถีทางกดขี่คนในบังคับของเจ้า
เวียงจันทน์ ซึ่งเป็นเจ้าประเทศราชลาวองค์หนึ่ง เจ้าองค์นี้เคยเป็นที่
โปรดปรานอย่างมากของพระเจ้าแผ่นดินสยามองค์ก่อน โดยในการ
เสด็จมาเยือนประเทศสยามครั้งสุดท้ายของเจ้าเวียงจันทน์ พระองค์ทรง
ได้รับการต้อนรับให้ประทับบนเรือทองและเสลี่ยงทอง ต่อมาพระองค์
ได้ถูกขู่บังคับจากเจ้าเมืองซึ่งประจำอยู่ที่เขตชายแดนประเทศ
สยาม ซึ่งการข่มขู่ครั้งนี้เป็นผลเสียต่อการค้าของไพร่ฟ้าตลอดจน
รายได้ของพระองค์เอง เจ้าเวียงจันทน์จึงได้ทรงร้องเรียนเรื่องนี้
ต่อศาลที่กรุงเทพฯ หลายต่อหลายครั้งเพื่อให้แก้ไขในสิ่งเหล่านี้แต่
ไม่เป็นผลสำเร็จ นอกจากนี้ยังได้ทรงไปร้องเรียนต่อเจ้าเมืองด้วย
พระองค์เอง แต่ฝ่ายสยามก็ไม่ได้ให้ความสนใจ ในที่สุดพระองค์
จึงได้จับอาวุธขึ้นต่อสู้และลงโทษเจ้าเมืองโดยมิได้ทรงมีพระประ-
สงค์ที่จะทำสงครามกับพระเจ้าแผ่นดินสยามเลย มันเป็นเหตุการณ์
ซึ่งเกิดขึ้นโดยที่พระองค์ไม่ได้เตรียมตัวมาก่อน การจับอาวุธขึ้นต่อสู้
ของพระองค์ในครั้งนี้ได้สร้างความอลหม่านในหมู่ชาวสยามเป็นอย่าง
ยิ่ง ชาวสยามจึงได้รวมตัวกันต่อต้านและได้รับชัยชนะอย่างรวดเร็ว จาก
เหตุการณ์ในครั้งนั้นประเทศชาติได้กลายเป็นสมรภูมิแห่งการล้างผลาญ

ข้อมูลประวัติศาสตร์/งานวิชาการ/บทความ/หนังสือ/สารคดี ยุคหลัง

History of Laos - Maha sila viravong (ฉบับแปล Eng) 1964

As for King Anuvong, who had courageously fought along side the Siamese on many occasions, the second king of Siam known as Phra Phuthalert-Lannaphalai, had shown toward him the highest esteem ever shown to any of the ruling monarchs then under Siamese suzerainty. For instance, in 1820 A.D., the king of Siam built a man-made lake as a pleasure site for his family in Krung-Thep. Because of his esteem for King Anuvong of Vientiane, he ordered Phragna Chakki to design a similar lake and offered to build it for him. The design of the lake was attached to a message which Phragna Chakki was asked to deliver in person to Chao Anuvong in Vientiane. The message reads as follows:

To Chao Anuvong in Vientiane:

It is my pleasure to inform Your Majesty that we have decided to rebuild and enlarge the existing pool, which we found rather too small for your resting pleasure. As the southern side of the palace wall has been extended, we feel it our duty and pleasure to enlarge the existing pool and build additional islands for the site of Your Majesty's rest palace, to be erected in the Chinese and European style. Flowers shall be planted to decorate the site between the pool and the palace, and fruit-trees shall be grown to provide cooling shades for Your Majesty's comfort. The water in the pool shall be kept clean and clear at all times and a great variety of Lotus flowers shall be planted therein; various specimens of fish shall be bred in the pool to complete the relaxing beauty of Your Majesty's dream pool. In the morning as in the evening, Your Majesty shall be able to relax in the cooling shades of the trees while feeding the fish and while Your Majesty's eyes catch the flying birds which fill the air with music and song, as well as the carefree ones which swim happily on the water. Other specimens of birds shall be raised in the vicinity so as to enhance the relaxing atmosphere of the pool. In planning the building of this dream pool, it was our intention to enable Your Majesty not only to relax your mind, but also to witness and admire with your own eyes the workmanship and craftsmanship of the artists and engineers to whom the job was assigned. The pool, once complete, shall bear the mark of our esteem as well as that of our talent. The pool with its fruit

trees shall also be of a great charity to the people as a whole, for when they bear tasty fruits during the various seasons of the year the whole population shall be invited to enjoy themselves and shall have free access to the pool where they can as much as we have fun and a good time in the event of a particular feast, such as the New Year Day and the Buddhist Lents. Statues of Buddha shall be installed in the shrines built therein for the purpose of worship and others. The place shall be kept illuminated on nights of special festivities. It is our pleasure to inform you that on the full moon day of the twelfth month of the year of the Rabbit, the ruler of Nakorn Lampang and Muong Nan had some to Krung-Thep and had been entertained in a pool of this kind of pool which we have built in our palace. Every time we have had guests to entertain, we have always thought of you and regretted that you could not come and enjoy the festivities with us here. We have made a sketch of such festivities which have been held here in the past and feel much obliged to transmit it to Your Majesty so as to enable you to have a rough idea of what it was like. Should Your Majesty feel free some time in the future, and should the burden of the affairs of your kingdom permit you to come to Krung-Thep for a visit, we should like to advise you to bring along your family, musicians and artists and, if possible, rare kinds of birds to enrich our existing collection. We can assure you, Your Majesty, that you shall enjoy yourself.

The message reached Vientiane on the first day of the new moon of the second month of the year 1809 A.D.

Paths to Conflagration - Mayoury Ngaosyvathn and Pheuiphanh Ngaosyvathn 1998

(เป็นวิทยานพนธ์ของผู้เขียนชาวลาว ม.Cornell)

ignore such prowess. He supported Anou, nominating him first as vice king, and then as king. Anou also became a close friend of the Siamese King Rama II, and even dug a pleasure pond for the inspiration of this poet-king who wrote to ask him to come to Bangkok with his theatrical troupe.⁶⁸ As a sign of Rama II's favor, Anou was received in Bangkok in a gilded boat and carried in a gilded sedan chair.⁶⁹ Anou was not thrilled, and must have paused to think of vanity or the futility of court favor. Some high-ranking Thai officials did not hesitate to remind him that he was no more than "Chao Vientiane," the prince of Vientiane. The court would entertain him as long as it served Thai interests and promoted Bangkok's chief ambition: the annexation of the Lao country in its entirety.⁷⁰ Though he might ride in a gilded boat, Anou was, like all his relatives, effectively a prisoner of war.⁷¹

Ānuvong's accession.

Ānuvong was named king of Viang Chan by Rama I, a man who had known him for twenty-five years and who held him in high esteem as a dependable and courageous military commander in the service of Siam. Evidently Rama I had no cause to suspect that Ānuvong might harbour intentions of renouncing the suzerainty of Siam, or he would not have appointed him king. Any suspicions Rama I might have had of Nanthasēn had been allayed by Inthavong's loyalty when Ānuvong was *uparāt*. Rama II also held Ānuvong in high esteem, as indicated in his personal correspondence inviting the Lao monarch to visit Bangkok and informing him of lavish preparations for his reception.⁸¹ Not until the reign of Rama III, whose relationship with Ānuvong was rather less personal, did relations between Viang Chan and Bangkok reach a dramatic crisis.

Ānūvong began his reign in the manner expected of a Buddhist king, by building a new palace, and then demonstrating his exalted *kamma* by constructing monasteries and Buddhist monuments and presiding over elaborate religious ceremonies, both in Viang Chan and at such major regional centres as Nakhôn

รายงานการค้นคว้าเรื่อง สานลืบพะสุน 2002

ໃນປີ ຄ.ສ 1818, ໄດ້ສະເດັດໄປປາບ ອ້າຍເກີດໂງ້ງ ເມືອງຈຳປາສັກ. ເຈົ້າອະນຸວົງນັ້ນ, ເນື່ອງຈາກ ວ່າພະອົງເປັນແມ່ທັບຜູ້ກ້າຫານ ເຄີຍທຳສົງຄາມຊ່ວຍປະເທດໄທມາຫລາຍຄັ້ງ; ດັ່ງນັ້ນ, ພະເຈົ້າ ແຜນດິນໄທອົງທີ 2 ຂອງລາຊະວົງຈັກກີ ຄື ພະພຸດທະເລີດຫລ້ານະພາໄລ ຈຶ່ງຊົງຮັກແພງສະໜິດ ສະໜັມກວາກະສັດອົງອື່ນໆ ໃນບັນດາກະສັດປະເທດສະລາດຂອງໄທໃນເວລານັ້ນ ເຊັ່ນໃນ ຄ.ສ 1820, ເຈົ້າແຜນດິນໄທໄດ້ສ້າງສະຮູ້ນ ໃນພະລາຊະວັງເປັນທີ່ສະໜຸກສຸກສຳລານ ທັງຄິດເຖິງສົມເດັດເຈົ້າ ອະນຸວົງຢາກໃຫ້ທົງສຳລານດັ່ງດຽວກັນ ຈຶ່ງສັ່ງໃຫ້ເຈົ້າພະຍາຈັກກີ ຂຽນຈົດໝາຍມາເຖິງເຈົ້າອະ ນຸວົງ ເພື່ອເຊື່ອເຊັນໃຫ້ໄປຊົມສະ ໂດຍເວົ້າວ່າ ກ້າເຈົ້າວຽງຈັນຫວ່າງລາຊະການເມື່ອໃດ ຈະລົງ ເຝົ້າທູນລະອອງທີ່ກຸງເທບ ກໍ່ໃຫ້ພາບຸດພະລິຍາ ມະໂຫລີລະຄອນ ລົງໄປດ້ວຍ ຈະໄດ້ຫລິ້ນຕາມສະ ບາຍ, ຫຼັງສືມາເຖິງ ວັນທີ 6 ເດືອນ 2 ຂຶ້ນຄ່ຳ 1 ຈຸນລະສັກກະຫລາດ 1171 (ກົງກັບວັນທີ 6/1/1810).

ໃນປີ ຄ.ສ 1825, ເຈົ້າແຜ່ນດິນໄທອົງທີ 2 ທີ່ຮັກແພງກັບເຈົ້າອະນຸວົງ ສະເດັດສຸລະຄົດ, ອົງທີ 3 ພະນາມວ່າ ພະນົງເກົ້າຂຶ້ນສະເຫວີຍລາດແທນ. ເນື່ອງໃນງານສົບນີ້ ສົມເດັດພະເຈົ້າອະນຸໄຕ້ລົງໄປກຸງແທບ ໄດ້ພາບ່າວໄພ່ ແລະເສນາອ້າລາຊະການລົງໄປນຳເປັນອັນມາກ. ເມື່ອຄຸນນະກູ້ມາຮອດເຈົ້າແຜ່ນດິນໄທໄດ້ຍ້າຍໄປທີ່...

รายงานการค้นคว้าเรื่อง พื้นเวียงสมัยเจ้าอนุ 2004

ເງິນ ເພື່ອເຫຼົ້າເລື່ອນ

ຕໍ່ມາ ພະຍາເມືອງບາສັກກໍອອກຈາກປ່າມາເຝົ້າເຈົ້າອະນຸ ເພື່ອຂໍເພິ່ງປາລະມີ ແລະລາຍງານເຫດການຕ່າງໆທີ່ເກີດຂຶ້ນກັບເມືອງບາສັກ. ຕໍ່ມາ ເຈົ້າອະນຸຈຶ່ງແຕ່ງໃຫ້ຄົນໃຊ້ລ່ອງເຮືອເມືອດອນໂຂງ ເພື່ອນຳເອົາຕົວພະຍາພົມພັກດີຂຶ້ນມາ. ເມື່ອຂ້າໃຊ້ນຳພະຍາພົມພັກດີມາຮອດແລ້ວ, ເຈົ້າອະນຸກໍຖາມພະຍາພົມພັກດີວ່າ: ເສີກນີ້ແມ່ນໃຜເປັນຜູ້ຍຸດຫຍ່ ແລະປັນແຕ່ງຂຶ້ນ ? ພະຍາພົມພັກດີຕອບເຈົ້າອະນຸວ່າ: ໄດ້ຍິນແຕ່ຂ່າວວ່າແມ່ນອ້າຍສາເກດໂງ່ງຊວນຊາວຂ້າຈູດເມືອງ, ແຕ່ເຫດການນີ້ ຂ້ານ້ອຍໄດ້ຍິນແຕ່ເອົາເວົ້າ ບໍ່ໄດ້ເຫັນກັບຕາ, ເມືອງຂອງໃຜຂອງມັນ, ຮັກສາບໍ່ລ້ອນກໍຕາມຊ່າງເຖີດ; ສ່ວນຜູ້ອ້າຍຮັກສາເອດນີ້ມາເປັນເວລາດົນນານແລ້ວ, ແຕ່ກໍບໍ່ມີເຫດຮ້າຍຫຍັງເກີດຂຶ້ນ.

ຈາກນັ້ນ ເຈົ້າອະນຸພ້ອມດ້ວຍພະຍາພົມພັກດີ ກໍພາກັນລົງເມືອບາງກອກ, ທັງສອງກ່າວພ້ອງກັນຕໍ່ເຈົ້າຄອງບາງກອກ. ສ່ວນອ້າຍສາເກດໂງ່ງແມ່ນໃສ່ສະແນນຫາມໄປ; ເຈົ້າເມືອງບາສັກກໍເດີນທາງໄປພ້ອມກັນ. ເມື່ອເຈົ້າຄອງບາງກອກຮູ້ເຫດຈະແຈ້ງແລ້ວກໍຕັດສິ່ງວ່າ: ເຈົ້າທັງສອງ (ໝາຍເຖິງເຈົ້າອະນຸ ແລະພະຍາພົມພັກດີ) ແມ່ນບໍ່ມີໃຜຜິດ, ຍັງຊົ່ວແຕ່ເຈົ້າຄອງເມືອງບາສັກເທົ່ານັ້ນ, ເພາະວ່າເສີກມາກໍບໍ່ສູ້, ຍັງຫລົບໜີປະເມືອງ. ສ່ວນພະຍາພົມພັກດີນັ້ນ ແມ່ນມີຄຸນງາມຄວາມດີຫລາຍ, ພໍເຈົ້າຄອງບາງກອກ)ອໍຊົມເຊີຍ ແລະເຊື່ອໝັ້ນເຈົ້າຫລາຍ.

ສ່ວນອ້າຍສາເກດໂງ່ງນັ້ນ ມັນພານຄອງນັກບວດ ຜິດກັບລະບຽບຄອງທຳ ຄວນລ້ຽງໄວ້ຕາມເວນກຳຂອງມັນ, ມັນເປັນຄົນບາບບໍ່ຄວນຜູກມັດຕະຕີ ເວນຈະນຳທັນ, ແຕ່ບໍ່ຄວນໃຊ້ທາງການເມືອງ ເພາະບ້ານເມືອງຈະສູນເສົ້າ, ຄວນຂັບສິ່ງໜີຈາກເມືອງຍ້ອນມັນເປັນຄົນອະທຳນັ້ນເອງ.

8. ເຈົ້າອະນຸຂໍອະນຸຍາດຈາກບາງກອກຄອງຈຳປາສັກ

ກ່ອນຈະຄືນວຽງຈັນ ເຈົ້າອະນຸໄດ້ທູນຂໍນຳເຈົ້າຄອງບາງກອກເພື່ອຄອງເມືອງບາສັກ, ເຈົ້າຄອງບາງກອກເຫັນດີ. ເມື່ອມາເຖິງເມືອງວຽງຈັນແລ້ວ, ເຈົ້າອະນຸຈຶ່ງແຕ່ງໃຫ້ຫົວເມືອງຕ່າງໆທີ່ຂຶ້ນກັບວຽງຈັນ ຈຶ່ງຊ່ວຍກັນສ້າງແປງເມືອງບາສັກຄືນໃໝ່, ເມື່ອສ້າງສຳເລັດແລ້ວ ເຈົ້າອະນຸຈຶ່ງແຕ່ງໃຫ້ລູກຊາຍຂອງຕົນເປັນເຈົ້າຄອງເມືອງບາສັກ.

Thereafter the ruler of Champassak emerged from the jungle and had an audience with Chao Anu during which he offered his submission to the King and told him all what had happened in Champassak. Chao Anu sent his servants to Khong Island by boat to fetch Phanya Phomphakdi. After the servants had returned with Phanya Phomphakdi, Chao Anu asked the latter: "Who was responsible for the outbreak of the war?" Chao Phomphakdi replied to Chao Anu's question: "I just heard the news that Ai Sa Ket Ngong had enticed the Kha to burn the town, but I learned about this event just by hearsay and did not eyewitness it. Müang Khong was left without a ruler, thus I have taken it over and have been governing it for quite a long time. I haven't done anything wrong."

Then Chao Anu went to Bangkok along with Phanya Phomphakdi. Both accused each other in front of the King of Bangkok. Ai Sa Ket Ngong and the ruler of Champassak were taken to Bangkok as well. After the King of Bangkok had been informed of the events he spoke: "Both rulers (i.e., Chao Anu and Phanya Phomphakdi) have not done anything wrong; the ruler of Champassak is the [sole] culprit as he did not resist the enemy but deserted his town. Phanya Phomphakdi is a person who has accumulated a lot of merit; I admire and trust him. Ai Sa Ket Ngong has committed numerous sins; he deserves a fate according to his *karma*. He is no longer useful for our country; he should be chased away. As an immoral person (*khon atham*) he no longer deserves our attention."

8. Chao Anu asks from Bangkok for the permission to rule Champassak

Before departing for Vientiane Chao Anu asked the King of Bangkok [to allow him] to rule Champassak. The King of Bangkok gave his consent. Upon his arrival in Vientiane, Chao Anu issued an order to all *huamilang* dependent on Vientiane to help in rebuilding Champassak. Having accomplished the reconstruction of the town, Chao Anu appointed his son the new ruler of Champassak.

กาพล จำปาพันธ์ : กล่าวสรุปความเอกสารพื้นเวียง ในเล่ม “กบฏไพร่ : ข่าเจือง”
2012

ให้การเช่นนั้น พระเจ้าอะนวงจึงทรงเรียกตัวพระยาพรหมภักดีมาได้สน
ปรากฏเป็นจริงดังที่พะสากับคนข้าให้การ พระยาพรหมภักดีไม่ยอมรับ
อำนาจพระเจ้าอะนวงด้วยถือตัวว่าเป็นข้าพระเจ้าแผ่นดินไทยเช่นเดียวกับ
กับตน^{๔๔} พระเจ้าอะนวงจึงโปรดส่งตัวลงมาฟ้องร้องกันต่อเบื้องพระ
พักตร์พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ต่างฝ่ายต่างถือว่าตน
เป็นที่โปรดปราน ปรากฏว่าไม่เพียงพระยาพรหมภักดีไม่ถูกลงโทษ กลับ
โปรดเกล้าแต่งตั้งให้เป็นเจ้าเมืองนครราชสีมา และให้เป็นแม่กอง
สักเลขาไพร่ในบริเวณหัวเมืองลาวตอนใต้ต่อไป เพราะสำหรับทางการ
สยามขณะนั้นถือว่าพระยาพรหมภักดีเป็นผู้จงรักภักดีต่อราชสำนักสยาม
และมีคุณความดีความชอบมากมาย^{๔๕}

แต่ทางราชสำนักสยามก็ได้ทำการประนีประนอมให้แก่พระเจ้า
อะนวง ด้วยการตั้งเจ้าราชบุตรโยให้ป็นเจ้านครจำปาสักตามที่ทรง
กราบทูลเสนอ แลกกับการปล่อยตัวพระยาพรหมภักดีให้กลับไปเป็น
แม่กองสักเลขา ทว่าการแต่งตั้งเจ้าราชบุตรโยก็เป็นทีที่คุ้มเถียงกันในหมู่
ขุนนางและเชื้อพระวงศ์สยาม เนื่องจากหวั่นเกรงกันว่าจะทำให้พระเจ้า
อะนวงทรงมีอำนาจมากขึ้น เพราะเท่ากับผนวกสองอาณาจักรเดิมของ

สุเจน กรรพฤทธิ์ : ตามรอยเจ้าอนุวงศ์ 2016

ไม่ต่างจากเดิม

ด้วยความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าอนุวงศ์กับพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ-
หล้านภาลัย (รัชกาลที่ ๒) นั้น เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะคล้ายความรู้สึก
มักคุ้นระหว่างพระนเรศวรกับพระมหาอุปราชา

น่าสนใจว่าเจ้านายสองพระองค์นี้ “ฮักแพง” (สนิทสนม) กันอย่างยิ่ง
หลักฐานที่ชัดเจนที่สุดก็คือร่างตราที่พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
มีถึงเจ้าอนุวงศ์ เล่าเรื่อง “สวนขวา” ที่โปรดให้สร้างในเขตพระราชฐานชั้นใน
ในร่างตรานั้นทรงชักชวนเจ้าอนุวงศ์มาชม และทรงเล่าว่าเมื่อมีงานรื่นเริงใน

สวนขวาครั้งใด

“...ก็มีพระราชหฤทัยคิดถึงเจ้าเวียงจันทน์ทุกครั้ง ด้วยมิได้ลงไปเห็น จึงโปรดให้ถ่ายอย่างเป็นแผนที่สระที่เก่งเก่าใหม่ พระราชทานขึ้นมาให้เจ้าเวียงจันทน์ดูพอเป็นสำเนาพลาง ถ้าเจ้าเวียงจันทน์ว่างราชการเมืองเมื่อใดจะลงไปเฝ้าทูลละอองฯ ณ กรุงเทพฯ ก็ให้พาบุตรภรรยาไปหริละคร กับให้หาพายและนกเขาครมลงไปด้วยจะได้เล่นตามสบายใจ...”

คำถามที่ว่าทำไมสองพระองค์ถึง “ฮักแพง” กันยิ่งนัก เรื่องนี้อาจเข้าใจได้ไม่ยากเมื่อทราบว่าพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ พระราชบิดาของพระองค์ทรงรับสตรีลาวมาเป็นบาทบริจาริกา (สนม) ถึงสององค์ คือ เจ้าจอมแว่นธิดาเสนาบดีกรุงเวียงจันทน์ และเจ้าจอมทองสุก พระธิดาในพระเจ้าอินทวงศ์ (พระเชษฐาของเจ้าอนุวงศ์) ทั้งนี้เจ้าจอมแว่นยังมีศักดิ์เป็นพระมารดาเลี้ยงของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยที่ทรงสนทนมนยิ่ง

ทั้งพระองค์เองยังทรงสถาปนาเจ้าฟ้ากุณฑลทิพยวดี ซึ่งเป็นพระราชธิดาของรัชกาลที่ ๑ กับเจ้าจอมทองสุก ขึ้นเป็นพระมเหสี พระองค์จึงมีสถานะเป็นพระญาติกับเจ้าอนุวงศ์

ยิ่งเมื่อพิจารณาว่าทั้งสองพระองค์มีพระชันษาเท่ากัน (ประสูติปี พ.ศ. ๒๓๑๐ ทั้งสองพระองค์) เจริญพระชันษาในราชสำนักสยามมาด้วยกัน และทรงศึกษาในราชสำนักพร้อมๆ กัน ก็จะเข้าใจเรื่องทั้งหมดได้กระจ่างชัดยิ่งขึ้น

มหาสิลา วีระวงส์ : พงศาวดารลาว ฉบับฐานถึง 1946 พิมพ์ครั้งที่ 4 2019

ปี พ.ศ. 1809 พระเลิดข้านะพาไล เจ้าแผ่นดินสยาม ได้สั่งให้เจ้าพระยาจักรี ๒ ฐานจกขายฟากถวามธักถวามแพງมาหา.

ปี พ.ศ. 1810 ได้สั่งให้พระยาแก้วซึ่งที่วัดจกขากษेत्र กำนันสิขระไข และ

หลักฐานเวียดนามทำให้เราทราบว่า เจ้าอินทวงศ์เอนเลียงจะให้ความร่วมมือกับองเชียงสือมากกว่าสยาม แม้หลักฐานจะไม่ได้ระบุว่าผู้ที่ "กีดกัน" การส่งราชทูตไป "จัมก่อง" นั้นคือใคร แต่ก็ไม่น่าจะเป็นใครอื่น นอกจากสยาม (ส่วน "จัมก่อง" เป็นแนวคิดที่เวียดนามรับมาจากราชสำนักจีนโดยตรง คือมองอาณาจักรอื่นว่าด้อยกว่าตน ดังนั้นการติดต่อจากเวียงจันทน์จึงถูกมองว่าเป็นการจัมก่องเช่นกัน)

แน่นอน กระทั่งพระอนุชาของเจ้าอินทวงศ์คือ "เจ้าอนุวงศ์" ก็มีพระดำริคล้ายพระเชษฐา

กรณีเจ้าอนุวงศ์ เมื่อพระเชษฐากลับไปครองราชย์ พระองค์ก็ไปเวียงจันทน์ในฐานะ "เจ้าอุปราช"

พระองค์ยังเป็นพระสหายสนิทของ "สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ กรมหลวงอิศรสุนทร" (ต่อมาคือรัชกาลที่ ๒) โดยมีพระชนมายุเท่ากัน (สมภพปีเดียวกันคือ ๒๓๑๐/ค.ศ. ๑๗๖๗)

กรณีเจ้าอนุวงศ์ ปรากฏในรายงานของ เจินวันควี (Tran Van Quy) ขุนนางของราชวงศ์เตี้ยเซิน เมื่อเดือนตุลาคม ๒๓๓๕/ค.ศ. ๑๗๙๒ ว่า เจ้าฉิม (Chau Chiem/น่าสนใจว่าอ้างนามเจ้าอนุวงศ์เหมือนพระนามเดิมของรัชกาลที่ ๒) โอรสองค์เล็กของกษัตริย์เวียงจันทน์ (ที่มีโอรสสามพระองค์) พระชันษา ๒๕ ปี ส่งสาส์นถึงแม่ทัพชินญิต (Do doc Dinh Nhat) ราชทูตและผู้ว่าราชการเมืองเหงะอาน

การติดต่อครั้งนี้สยามไม่น่าจะรับทราบมาก่อน ยิ่งคิดว่าเจ้าอนุวงศ์จะติดต่อกับ "ข้าศึก" ของสยามและ "ข้าศึก" ของพระเชษฐา ก็ยิ่งเป็นเรื่องเหนือความคาดหมาย

รายงานของเงินวันควีมีรายละเอียดว่า เจ้าอนุวงศ์รายงานจักรพรรดิ
กวางจู (เหงวียนเหวะ) ว่าล้านช้างถูกสยามยึดครอง "กษัตริย์โดดเดี่ยว
ในราชธานี อับอายและปฏิเสธที่จะทำอะไรทั้งสิ้น พระองค์ให้ข้าพเจ้า
รับผิดชอบกิจการบ้านเมือง (ต่อต้านสยาม) ในเขตภูเข่าฟักเบ็ด (Phac-
bat)...ผ้าบาทสังทวาร ๘ คนมาจากด่านกวีเห็บ เพื่อพระราชทานชุด
มังกร ๔ ชุด ผ้าโพกศีรษะ ๔ ผืน กางเกง ๒ ตัว และของขวัญ ๔ หีบ
เรสามพี่น้องเห็นด้วย"

น่าสนใจว่าทั้งสองพระองค์ คือเจ้าอินทวงศ์และเจ้าอนุวงศ์ ล้วนเป็น
อดีต "องค์ประกัน" ในกรุงเทพฯ ซึ่งตามความรับรู้ของฝ่ายสยาม ทั้งสอง
พระองค์ "อึกแพง" (สนิทสนม) กับราชสำนักสยามเป็นอย่างยิ่ง

เจ้าอินทวงศ์ยังถวายพระธิดาองค์หนึ่งพระนาม "ทองสุก" ให้เป็นเจ้า
จอมในรัชกาลที่ ๑ (ต่อมามีพระราชธิดาคือ "เจ้าฟ้าหญิงกมลเทวีพยวดี")

ส่วนเจ้าอนุวงศ์ หลังรับตำแหน่งอุปราช ยังมีส่วนช่วยรัชกาลที่ ๑ ทำ
สงครามอีกหลายครั้ง เช่น ปี ๒๓๔๓/ค.ศ. ๑๘๐๐ ช่วยทำสงครามขับไล่
ทัพพม่าที่เชียงแสน ก่อนขึ้นครองราชย์เมื่อมีพระชนมายุ ๓๗ พรรษา
ในปี ๒๓๔๗/ค.ศ. ๑๘๐๔ หลังจากนั้นยังยกทัพไปตีหัวเมืองไทใหญ่
(เชียงใหม่) และสิบสองปันนา (เชียงใหม่) ในปี ๒๓๔๘/ค.ศ. ๑๘๐๕

ดูเหมือนว่าสยามไม่เคยรับรู้ว่า ภายใต้ความสัมพันธ์ที่ดูเหมือนราบ
รื่น รัชทายาทเวียงจันทน์ทั้งสองพระองค์ล้วนมีแผนการอันลึกลับซ่อนอยู่
เพื่อหวัง "กู้บ้านกู้เมือง" ของตนเอง

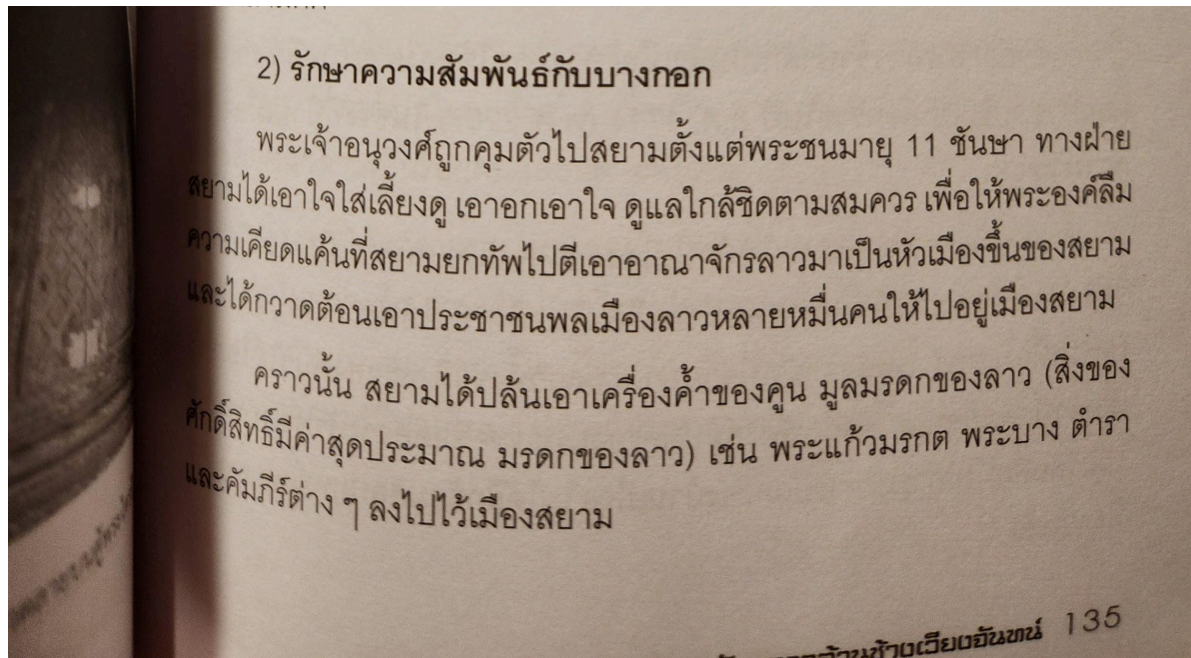
ສົມເດັດພະເຈົ້າອະນຸວົງ, ເນື່ອງຈາກວ່າພະອົງເປັນແມ່ທີ່ບໍ່ຜູກ
ຫານ ແລະ ເຄີຍໄດ້ທຳສິງຄາມຊ່ວຍເຫຼືອປະເທດສະຫຍາມຫຼາຍຄັ້ງ, ຈຶ່ງ
ໄດ້ຮັບຄວາມໄວ້ວາງໃຈຈາກລາດຊະການທີ 2 ເປັນຢ່າງດີ. ດັ່ງນັ້ນ ພະ
ເຈົ້າແຜ່ນດິນສະຫຍາມອົງທີ 2 ເຊິ່ງມີນາມວ່າ : ພະພຸດທະເລີດຫຼ້າມະ
ພາໄລ ຈຶ່ງຊົງຮັກແພງສະໜິດສະໜົມກວ່າກະສັດອື່ນໆ ທີ່ເປັນເຈົ້າແຜ່ນ
ດິນປະເທດສະລາດຂອງສະຫຍາມເວລານັ້ນ ອັນໄດ້ສະແດງອອກໃນການ
ຖືກຮັບຕ້ອນດ້ວຍເຮືອຄຳ ແລະ ຖືກຫາມດ້ວຍຕັ້ງຟອກເງິນ ເວລາພະອົງ
ໄປຢ້ຽມຢາມບາງກອກເທື່ອສຸດທ້າຍ (1).

3. ເຈົ້າອະນຸວົງກຽມການກອບກູ້ອິດສະລະພາບ.

ຕະຫຼອດ 10 ປີ ທີ່ເຈົ້າອະນຸວົງເປັນເຈົ້າອຸປະລາດນັ້ນ ເພິ່ນໄດ້ຕັດສິນ
ໃຈຕໍ່ສູ້ທ້ອນໂຮມລາວ ເພື່ອປະກາດອິດສະລະພາບຕາມເສັ້ນທາງທີ່ເຈົ້າ
ນັ້ນທະເສນເຄີຍເຮັດມາ ແລະ ຕາມການແນະນຳຂອງເຈົ້າອິນທະວົງ, ທີ່
ດຳເນີນນະໂຍບາຍເອົາໃຈສັກດີນາສະຫຍາມຢ່າງສຸດຄວາມສາມາດ
ເມື່ອພະອົງຂຶ້ນຄອງລາດທີ່ວຽງຈັນ ພະອົງກໍພະຍາຍາມຟື້ນຟູອານາຈັກ

(1) ຈາກປຶ້ມ : " ເຈົ້າອະນຸວົງ " ຄ.ສ. 1767-1829, ໂດຍ ດຣ. ມະຍຸຣີ ແລະ
ເຜີຍພັນ ເຫງົ້າສີວັດ, ໜ້າ 25, ວຽງຈັນ 1988.

มหานุนี เทบสีเมือง : ความเป็นมาของชนชาติลาว เล่ม 3 (ไพฑูรย์ ภาณุ แปล) (น่าจะ 2010)

ผู้เขียนเข้าใจว่าเจ้าอนุวงศ์คงได้เรียนหนังสือร่วมกับเจ้าชายฉิม (รัชกาลที่ 2 ของสยาม) ด้วยเกิดปีเดียวกัน (ค.ศ. 1767, พ.ศ. 2310) เจ้าชายฉิมเป็นพระราชโอรสองค์ที่ 4 ของพระเจ้ามหากษัตริย์ศึกแม่ทัพสยามที่ยกทัพมาตีเวียงจันทน์ ต่อมาได้นามยศว่าพระยาจักรี ภายหลังตีเวียงจันทน์ได้สามปีก็ได้ขึ้นเป็นกษัตริย์แทนพระยาตากสินซึ่งถูกประหารชีวิต

เนื่องจากเจ้าอนุวงศ์ได้ร่ำเรียนหนังสือร่วมกันและเป็นเพื่อนเล่นด้วยกันกับรัชกาลที่ 2 จึงมีความรักใคร่ใกล้ชิดสนิทสนมกันมากเป็นพิเศษ จนกษัตริย์รัชกาลที่ 2 ได้ขอให้พระยาจักรี เขียนจดหมายฝากความรักและระลึกถึงถึงเจ้าอนุวงศ์ที่นครหลวงเวียงจันทน์ใน ค.ศ. 1809 (พ.ศ. 2352)

ซึ่งตามราชประเพณีแล้ว เจ้าแผ่นดินของประเทศมหาอำนาจจะไม่เขียนไปหาเจ้าแผ่นดินประเทศราช แต่กรณีนี้เป็นกรณีพิเศษ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดสนิทสนมระหว่างรัชกาลที่ 2 กับเจ้าอนุวงศ์ ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นความเข้มแข็งหนักแน่นของพระเจ้าอนุวงศ์ ซึ่งมีความตั้งใจเด็ดเดี่ยวที่จะนำพาประเทศลาวแยกตัวออกจากสยาม ตั้งตัวเป็นเอกราช แต่ไม่ได้แสดงอาการใดๆ ให้สงสัยเลย ยังคงรักษาสัมพันธไมตรีที่ดีต่อกันเหมือนก่อน

“สมบัติในป่าคำชะโนด” เรื่องเล่าในศึกเจ้าอนุวงศ์

อ้างอิง

- กรมศิลปากร (2497). จดหมายเหตุนครราชสีมา. พิมพ์สนองคุณเจ้าพระยานครราชสีมา (ปิ่น ณ ราชสีมา) และเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอินท์ ณ ราชสีมา)

โพสต์ของ เว้าพื้นประวัติศาสตร์

๐๐ เกี่ยวกับพระประวัติของผู้บันทึก ๐๐

พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นจรสพรปฏิภาณ มีพระนามเดิมว่า พระองค์เจ้าจรัญโรจน์เรืองศรี ทรงเป็นต้นราชสกุล "จรัญโรจน์" โดยเป็นพระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาช้อย โดยเจ้าจอมมารดาช้อยเป็นธิดาของพระยานครราชสีมา (เมฆ) จากสกุล "ณ ราชสีมา" และเป็นหลานปู่ของเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน) หรือเจ้าพระยาโคราชในศึกเจ้าอนุวงศ์นั่นเอง ส่วนฝ่ายแม่ของเจ้าจอมมารดาช้อยนั้น ชื่อนางจันทา เป็นธิดาเพี้ยราชบาอินขุนนางเมืองเวียงจันทน์ ทำให้เสด็จในกรมฯ ผู้บันทึกนี้ ทรงสืบเชื้อสายทั้งเมืองโคราชและเมืองเวียงจันทน์ผ่านทางเจ้าจอมมารดาของพระองค์

๐๐ ขรัวตาของผู้บันทึกในศึกเจ้าอนุวงศ์ ๐๐

เสด็จในกรมฯ ผู้บันทึก ทรงเล่าว่าขรัวตาหรือคุณตาของพระองค์ ชื่อ "เมฆ" เป็นบุตรชายเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน) เกิดจากหม่อมมาก ในคราวที่เจ้าอนุวงศ์จี้ดเมืองไว้ได้ คุณทวดนาทจึงพาคุณตาและพี่สาวคุณตาของผู้บันทึกหลบหนี แต่ก็ถูกจับได้ก่อน จึงถูกกวาดต้อนไปเป็นเชลยฝ่ายเวียงจันทน์พร้อมกันทั้ง 3 คนแม่ลูก โดยเรื่องเล่าดังกล่าวได้ให้ภาพและสภาวะของชนชั้นสูงในเมืองนครราชสีมา ที่ต้องหาหนทางในการเอาชีวิตรอด ขณะถูกกองทัพเวียงจันทน์ยึดครองได้

"...อนุให้พวกลาวไปเก็บเครื่องศาสตราวุธของพวกครวเมืองนครราชสีมาเสียสิ้น แต่ชั้นพราภักดิ์ไม่ให้ ฝ่ายหม่อมมาก..ภรรยาเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอินท)...ก็เสรำโศกว่าจะไปเป็นข้าลาวแล้วคราวนี้ จึงคิดอ่านปลอมตัวเป็นไพร่จะพาบุตรหนีเข้าไปให้พ้น ถึงหาผ้าตาที่เก่าๆ มาบุ้ง ห่มผ้าขาวม้าขาดพะรุงพรง หากษบงที่ขาดปะใส่สาแหรกสอดคานเข้า จัดผักปลาข้าวสุกข้าวสารใส่ลงพอสสมควร แล้วเอาเขม่ากันหม้อข้าวมาชะโลมทาบุตรทั้งสองให้ซมกซมอมเช่นบุตรไพร่ๆ เพื่อไม่ให้พวกลาวสงสัยว่าเป็นลูกเป็นเมียเจ้าเมือง แล้วยกทาบขึ้นบ่า พาบุตรหญิงคนใหญ่ชื่อจิม กับบุตรชายคนเล็กชื่อเมฆ หนีออกจากจวนเดิมมาตามทางจะเข้าป่า..."

หากแต่หม่อมมากนั้น ก็เกิดดวงซวยหนีไปเจอเข้ากับกองตะเวนของฝ่ายเวียงจันทน์ที่ตามตีครัวเมืองโคราชที่หนีเข้าป่า หม่อมมากและบุตรทั้งสองจึงถูกจับ และมีผู้จำได้ว่าเป็นบุตรภรรยาเจ้าพระยาโคราช ตำรวจลาวจึงจับไปถวายเจ้าอนุวงศ์ที่ค่ายหัวทะเล หากแต่เมื่อเจ้าอนุวงศ์พอทราบว่าเป็นบุตรภรรยาเจ้าพระยาโคราชก็ไม่ได้ทำอันตรายแต่อย่างใด แล้วยังรับตัวคุณจิมบุตรสาววัย 11 ขวบของเจ้าพระยาโคราช (ต่อมาได้เป็นเจ้าจอมจิมในกรมพระราชวังบวรมหาดิศาลพลเสพ) มาเป็นธรรมาพิธิโกนจุก และให้เป็นนางกำนัลเชิญพระแสงดาบด้วย (นับว่าประหลาดมาก)

"...อนุขอแต่หม่อมมากว่า ลูกคนนี้ข้าขอเถิด แล้วถามได้ว่าอายุสิบเอ็ดปีพอจะสมควรโกนจุก อนุก็จัดการมงคลตัดจุกคุณจิมไว้ในค่ายของอนุนั้น แล้วอนุนั้นก็ให้คุณจิมเป็นผู้เชิญดาบของอนุเมื่อเวลาออกขุนนาง..."

หม่อมมากภรรยาเจ้าพระยานครราชสีมา คุณจิมและคุณเมฆ บุตรชายหญิงนั้น ก็ตามทัพเจ้าอนุวงศ์กลับไปเวียงจันทน์ ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้มีอยู่ในจดหมายเหตุราชการทัพเวียงจันทน์ และคำให้การเสมียนตราเมืองโคราชที่ถูกจับเป็นเชลย ระบุว่าพบบุตรภรรยาเจ้าพระยานครราชสีมา (ทองอิน) ถูกจับอยู่ในกองทัพเจ้าอนุวงศ์ ก่อนจะสามารถหนีออกมาได้ขณะเมื่อเวียงจันทน์ใกล้จะแตกพร้อมครัวเมืองโคราช

๐๐ เรื่องเล่าฝั่งคุณยายผู้บันทึก ๐๐

ขรัวยาย หรือคุณยายของผู้บันทึกนั้น ระบุว่าชื่อ "จันทา" เป็นสตรีชาวเวียงจันทน์ เป็นธิดาของเพี้ยราชบาอิน (ท้าวอ่อน) ขุนนางเมืองเวียงจันทน์ ในขณะที่กองทัพสยามยกกองทัพตามตีทัพลาวของเจ้าอนุวงศ์ขึ้นมาจากกะลึงเวียงจันทน์นั้น เพี้ยราชบาอินได้พาบุตรภรรยาและพรรคพวกหนีออกจากเมืองเวียงจันทน์ ลงใต้มาทางเมืองหนองหาน หรือแถบอุดรธานีในปัจจุบัน

"...ฝ่ายเพี้ยราชบาอินซึ่งเป็นบิดาของยาย อันตั้งเคหสถานอยู่ริมกำแพงด้านทิศเหนือของเมืองเวียงจันทน์นั้น ครั้นเมืองเวียงจันทน์เป็นอันตราย ผู้คนระส่ำระสายหนีเข้าป่าดง แลโจษกันต่างๆ ล้วนเป็นที่ให้หวาดหวั่นเสียสละดัง จึงปรึกษากันกับภรรยาและบุตรชายและบุตรหญิงว่า เราจะอยู่ในเมืองเวียงจันทน์นี้เห็นจะไม่ได้ คงจะมีภัยอันตรายต่างๆ แก่เราเป็นแน่ กองทัพหลวงจะมากวาดต้อนไปไว้ที่กรุงเทพฯ ทั้งสิ้น เราจะได้ความลำบากนัก จำจะต้องอพยพพากันไปหลบอยู่ตามพวกเพื่อนพ้องกันก่อน แลทรัพย์สินของเราควรระเก็บบังคับเสีย ณ ที่แห่งใดแห่ง

คลิป-สารคดี

ศึกเจ้าอนุวงศ์ ปรุ้มบทแห่งมหาสงคราม : สารคดีชุดอานามสยามยุทธ Ep9 | ประวัติศาสตร์นอกตำรา EP.190

<https://www.youtube.com/watch?v=pZShZGo8wyk&t=523s>

เจ้าอนุวงศ์ กบฏหรือวีรกษัตริย์ - [ประวัติศาสตร์นอกขนบ] EP.06 | Sarakadee-Muangboran PODCAST

<https://www.youtube.com/watch?v=gkWE4yci624>

เรื่องของพระแก้วและเจ้าอนุวงศ์

<https://www.youtube.com/watch?v=iE3PHWaiAC8>